บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาที่มีบุตรคนแรกและทารกอายุ 1-12 เดือน จำนวน 60 คู่ ระหว่าง เดือน กรกฎาคม ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2550 รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบถามความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารก และแบบสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร โดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมขณะมารดาให้อาหารทารกที่บ้านกลุ่มตัวอย่าง ในเขตอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยายดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ข้อมูลทั่วไปของมารดา

1.2 ข้อมูลทั่วไปของทารก

ส่วนที่ 2 ความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารกของมารดาที่มีบุตรคนแรก

ส่วนที่ 3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร

ส่วนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างมารดาที่มีบุตรคนแรก นำเสนอโดยแจกแจงความถี่และร้อยละ แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างมารดาจำแนกตามอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ลักษณะครอบครัว การวางแผนการมีบุตร ระยะเวลาในการดูแลบุตร ประสบการณ์การเลี้ยงดูทารกและการได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารก (n = 60)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ปี)		
≤ 20	29	48.3
> 20	31	51.7
($\bar{X}$ (S.D.) = 21.23 (5.07) , range = 14 – 32 ปี)		
สถานภาพสมรส		
คู่	58	96.7
ม่าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่	2	3.3
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	19	31.7
มัธยมศึกษา, ปวช.	20	33.3
อนุปริญญา, ปวส., ปวท.	12	20.0
ปริญญาตรีขึ้นไป	9	15.0
อาชีพ		
เกษตรกรรม	35	58.3
แม่บ้าน	12	20.0
รับจ้าง	2	3.3
รับราชการ	5	8.3
ค้าขาย, ธุรกิจส่วนตัว	6	10.0

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน (บาท)		
$\leq$ 5,000	30	50.0
5,001 – 10,000	22	36.7
10,001 – 20,000	6	10.0
> 20,000	2	3.3
($\overline{X}$ (S.D.)=6,891.7 (5,961.8), range=3,000-30,000 บาท)		
ลักษณะครอบครัว		
ครอบครัวเดี่ยว	5	8.3
ครอบครัวขยาย	55	91.7
การวางแผนการมีบุตร		
วางแผนการมีบุตร	46	76.7
ไม่ได้วางแผนการมีบุตร	14	23.3
ระยะเวลาในการดูแลบุตร		
ตลอดทั้งวัน	45	75.0
เฉพาะกลางคืน/หลังเลิกงาน	15	25.0
ประสบการณ์การเลี้ยงดูทารก		
ไม่เคย	24	40.0
เคย	36	60.0
ความสัมพันธ์กับทารกที่เคยเลี้ยง		
ป้า น้า	22	61.1
พี่	10	27.8
พี่เลี้ยง	4	11.1
การได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารก		
ไม่เคยได้รับ	4	6.7
เคยได้รับ (แหล่งความรู้จาก*)	56	93.3
เจ้าหน้าที่พยาบาล	50	83.3
ญาติ	54	90.0

* *หมายเหตุ*. ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมารดา 60 ราย ร้อยละ 48.3 มีอายุระหว่าง 14-20 ปี ร้อยละ 96.7 มีสถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 33.3 มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือ ระดับ ปวช. ร้อยละ 58.3 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัวเท่ากับ 6,891.7 บาท ร้อยละ 91.7 ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย ร้อยละ 76.7 วางแผนการมีบุตร ร้อยละ 75.0 มารดาดูแลทารกตลอดทั้งวัน ร้อยละ 60.0 เคยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารก และร้อยละ 93.3 เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการดูแลทารก

1.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างทารก นำเสนอโดยแจกแจงความถี่และร้อยละแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2

จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทารก จำแนกตามอายุครรภ์เมื่อเกิด อายุขณะศึกษา เพศ ประเภทการเกิดและชนิดอาหารที่ศึกษา (n = 60)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
อายุครรภ์เมื่อเกิด (สัปดาห์)		
37 – 40	57	95.0
> 40	3	5.0
อายุขณะศึกษา (เดือน)		
1 – 2	10	16.7
3 – 6	22	36.7
7 – 12	28	46.6
เพศ		
ชาย	28	46.7
หญิง	32	53.3
ประเภทการเกิด		
ปกติ	55	91.6
ใช้สูติศาสตร์หัตถการ	5	8.4

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ชนิดอาหารที่ศึกษา		
นมมารดา	30	50.0
นมผสม	11	18.3
อาหารเสริม	12	20.0
อาหารเสริมและนมมารดาหรือนมผสมต่อเนื่องกัน	7	11.7

จากตารางที่ 2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างทารกจำนวน 60 ราย ส่วนใหญ่ ร้อยละ 95 เป็นทารกที่มีอายุครรภ์อยู่ในช่วง 37-40 สัปดาห์ ขณะทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างทารก ร้อยละ.46.6 มีอายุในช่วง 7-12 เดือน ร้อยละ 53.3 เป็นทารกเพศหญิง ร้อยละ 91.6 เกิดปกติ ร้อยละ 50 ชนิดอาหารที่ศึกษา คือ นมมารดามาก

ส่วนที่ 2 ความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารกของมารดาที่มีบุตรคนแรก แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3

จำนวนและร้อยละของระดับคะแนนความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารกของมารดาที่มีบุตรคนแรก (n=60)

ระดับคะแนนความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารก	จำนวน	ร้อยละ
ระดับคะแนนน้อย	6	10.0
ระดับคะแนนปานกลาง	44	73.3
ระดับคะแนนมาก	10	16.7
($\bar{X}$ (SD)= 8.7 (3.55) , range = 3 – 17 คะแนน)		

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมารดาที่มีบุตรคนแรก ร้อยละ 73.3 มีคะแนนความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารกอยู่ในระดับปานกลาง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ส่วนที่ 3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร

ตารางที่ 4

จำนวนและร้อยละของปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร (n = 60)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร	จำนวน	ร้อยละ
ปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดี ($< \overline{X}$ - SD.)	9	15.0
ปฏิสัมพันธ์ที่ดี ($\geq \overline{X}$ - SD.)	51	85.0
($\overline{X}$ (SD.) = 19.83 (4.40), range = 10-31 คะแนน)		

จากตารางที่ 4 พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร ร้อยละ 85.0 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี

ตารางที่ 5

จำนวนและร้อยละของปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารในระยะเริ่มต้นของการให้อาหารทารก (n = 60)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร	จำนวน	ร้อยละ
ปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดี ($< \overline{X}$ - SD.)	14	23.3
ปฏิสัมพันธ์ที่ดี ($\geq \overline{X}$ - SD.)	46	76.7
($\overline{X}$ (SD.) = 5.81 (1.68), range = 3-10 คะแนน)		

จากตารางที่ 5 พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารระยะเริ่มต้น ร้อยละ 76.7 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี สำหรับรายละเอียดของพฤติกรรมมีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างมารดาและทารกขณะให้อาหารในระยะเริ่มต้นของการให้อาหาร ดังแสดงในตารางที่ ง 2

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 6

จำนวนและร้อยละของปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร ในระยะกลางของการให้อาหารทาก (n = 60)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร	จำนวน	ร้อยละ
ปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดี ($< \overline{X}$ - SD.)	7	11.7
ปฏิสัมพันธ์ที่ดี ($\geq \overline{X}$ - SD.)	53	88.3
($\overline{X}$ (SD.) = 9.28 (3.29), range = 4-15 คะแนน)		

จากตารางที่ 6 พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารระยะกลาง ร้อยละ 88.3 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี สำหรับรายละเอียดของพฤติกรรมมีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างมารดาและทารกขณะให้อาหารในระยะกลางของการให้อาหาร ดังแสดงในตารางที่ ง 3

ตารางที่ 7

จำนวนและร้อยละของปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารในระยะสิ้นสุดของการให้อาหารทารก (n = 60)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร	จำนวน	ร้อยละ
ปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดี ($< \overline{X}$ - SD.)	10	16.7
ปฏิสัมพันธ์ที่ดี ($\geq \overline{X}$ - SD.)	50	83.3
($\overline{X}$ (SD.) = 4.73 (2.35), range = 2-9 คะแนน)		

จากตารางที่ 7 พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารระยะสิ้นสุด ร้อยละ 83.3 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี สำหรับรายละเอียดของพฤติกรรมมีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างมารดาและทารกขณะให้อาหารในระยะสิ้นสุดของการให้อาหาร ดังแสดงในตารางที่ ง 4

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ส่วนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารทารก

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารทารกแสดงในตารางที่ 8, 9

ตารางที่ 8

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบลำดับที่ของสเปียร์แมน(spearman rank correlation coefficient) ระหว่างปัจจัยด้านมารดากับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร (n = 60)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก / ปัจจัย	ค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ (r_s)	p – value
อายุ	.144 ^{ns}	.274
รายได้ครอบครัว	.093 ^{ns}	.480
คะแนนความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารก	.144 ^{ns}	.273

หมายเหตุ . ^{ns} $p > .05$

จากตารางที่ 8 พบว่า ปัจจัยด้านมารดา คือ อายุ รายได้ครอบครัวและคะแนนความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารกไม่มีความสัมพันธ์กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 9

ค่าความสัมพันธ์โดยใช้สถิติไคสแควร์ระหว่างปัจจัยด้านมารดากับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้นม (n = 60)

ปัจจัยด้านมารดา	ลักษณะปฏิสัมพันธ์		p-value
	ดี(ร้อยละ)	ไม่ดี(ร้อยละ)	(Fisher's Exact Test)
สถานภาพสมรส			1.000
คู่	49(96.1)	9(100)	
หม้าย	2(3.9)	0(0)	
ระดับการศึกษา			.473
น้อยกว่าหรือเท่ากับมัธยมศึกษา	32(62.7)	7(77.8)	
มากกว่า มัธยมศึกษา	19(37.3)	2(22.2)	
อาชีพ			1.000
เกษตรกรรม	30(58.9)	5(55.6)	
แม่บ้าน รับจ้าง รับราชการ ค้าขาย และธุรกิจส่วนตัว	21(41.1)	4(44.4)	
ลักษณะครอบครัว			.570
เดี่ยว	4(7.8)	1(11.1)	
ขยาย	47(92.2)	8(88.9)	
การวางแผนการมีบุตร			1.000
วางแผน	39(76.5)	7(77.8)	
ไม่ได้วางแผน	12(23.5)	2(22.2)	
ประสบการณ์การเลี้ยงดูทารก			.027*
มี	34(66.7)	2(22.2)	
ไม่มี	17(33.3)	7(77.8)	
ระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตร			1.000
ทั้งวัน	38(74.5)	7(77.8)	
หลังเลิกงาน	13(25.5)	2(22.2)	

หมายเหตุ. * $p < .05$

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จากตารางที่ 9 พบว่า ปัจจัยด้านมารดาการมีหรือไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูทารกจะส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารแตกต่างกัน และปัจจัยด้านมารดาอื่นไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การอภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร และปัจจัยด้านมารดาที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย และคำถามการวิจัย ดังนี้

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร

ผลการศึกษาพบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร ร้อยละ 85.0 (51 คู่) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและอีกร้อยละ 15.0 (9 คู่) มีปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดี (ตารางที่ 4) สามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้ การที่ส่วนใหญ่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี อาจเนื่องจากการมีปัจจัยส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ มากกว่าครึ่งมีอายุมากกว่า 20 ปี (ร้อยละ 51.7) มีสถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 96.7) วางแผนการมีบุตร (ร้อยละ 76.7) อยู่ในครอบครัวขยาย (ร้อยละ 91.7) มีเวลาเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองทั้งวัน (ร้อยละ 75.0) เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูทารก (ร้อยละ 60.0) และได้รับความรู้ในเรื่องการเลี้ยงดูทารก (ร้อยละ 93.3) (ตารางที่ 1) ซึ่งมารดามากกว่าครึ่งมีอายุมากกว่า 20 ปี อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ทำให้มีวุฒิภาวะทางจิตใจอารมณ์ และสังคม ที่เพียงพอในการดูแลบุตรให้เหมาะสม (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2540) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวอนวินด์กัทและเออร์บาโน (Von Windeguth & Urbano, 1989) ที่ศึกษาเปรียบเทียบปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาวัยรุ่นกับมารดาวัยผู้ใหญ่ พบว่า มารดาวัยรุ่นมีความไวและตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารกและกระตุ้นประสาทสัมผัสน้อยกว่ามารดาวัยผู้ใหญ่

การมีสถานภาพสมรสคู่จะทำให้มารดาได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือจากคู่สมรสในการเลี้ยงดูบุตรและไม่ได้เลี้ยงดูบุตรเพียงลำพัง ผู้วิจัยสังเกตพบว่าคู่สมรสของกลุ่มตัวอย่างมารดาที่มีบุตรคนแรกส่วนมากช่วยเหลือมารดาในการเลี้ยงดูทารก เช่น ขณะมารดาทำกับข้าว คู่สมรสจะช่วยในการเลี้ยงดู เล่นกับทารก เป็นต้น การมีคู่สมรสเป็นแหล่งสนับสนุนที่สำคัญประการหนึ่งต่อการมีปฏิสัมพันธ์ ที่ดีระหว่างมารดาและทารก (Olds et al., 1996)

การที่มารดาที่มีบุตรคนแรกเลี้ยงดูทารกด้วยตนเองตลอดทั้งวันมีส่วนช่วยให้มารดามีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมทารกและสื่อสัญญาณทารกรวมทั้งการตอบสนองทารก และพัฒนาทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับทารก การอยู่ในครอบครัวขยายและเป็นครอบครัวเดิมของกลุ่มตัวอย่างมารดาที่มีบุตรคนแรก สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ได้แก่ บิดา มารดา พี่ น้อง มีส่วนช่วยเหลือสอน ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารก จากการสังเกตมารดาของมารดาที่มีบุตรคนแรกจะช่วยเหลือและให้คำแนะถึงการดูแลทารกประจำวัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การมีประสบการณ์การเลี้ยงดูทารกมาก่อน ช่วยให้มารดามีการเรียนรู้และทักษะในการเลี้ยงดูทารก ซึ่งมารดาที่มีบุตรคนแรกสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเลี้ยงดูบุตรของตัวเอง และการที่มารดาที่มีบุตรคนแรกได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารกทั้งจากเจ้าหน้าที่พยาบาลและจากญาติ มีส่วนช่วยให้มารดาเกิดความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น ดังจะเห็นได้จาก ร้อยละ 70.0 มารดาอุ้มหรือจัดท่าทารกอย่างปลอดภัยและไม่จำกัดการเคลื่อนไหวของทารก (ตารางที่ ง 2 ในภาคผนวก ง) และร้อยละ 78.3 มารดาจัดท่าทารกอย่างเหมาะสมเพื่อช่วยส่งเสริมการรับประทานอาหารอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ ง 3 ในภาคผนวก ง)

นอกจากนี้แล้วกลุ่มตัวอย่างทารกเกือบครึ่ง (ร้อยละ 46.6) (ตารางที่ 2) มีอายุ 6-12 เดือน ซึ่งทารกกลุ่มนี้มีพัฒนาการระบบประสาทส่วนกลางสมบูรณ์มากขึ้นจึงสามารถควบคุมการเคลื่อนไหวได้ดี ทำให้แสดงสื่อสัญญาณได้ชัดเจนและแสดงพฤติกรรมโต้ตอบมารดาได้ดีขึ้น (Snow, 1998) ดังจะเห็นได้จากในระยะเริ่มต้นของการให้อาหารทารกร้อยละ 85.0 แสดงสื่อสัญญาณหิวอย่างชัดเจน (ตารางที่ ง 2 ในภาคผนวก ง) ทารกวัยนี้มีพัฒนาการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกอยู่ในระยะเริ่มแสดงพฤติกรรมกำหนดทิศทางการมีปฏิสัมพันธ์และระยะยึดมารดาเป็นศูนย์กลาง (Sander as cited in Nelms & Mullin, 1982) มีความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์กับมารดาเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากในระยะกลางของการให้อาหาร ร้อยละ 63.3 ทารกส่งเสียงโต้ตอบมารดาตามพัฒนาการขณะให้อาหารอย่างน้อย 1 ครั้ง (ตารางที่ ง 3 ในภาคผนวก ง) และเป็นระยะที่มารดาตอบสนองทารกได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี

อย่างไรก็ตามยังมีมารดาและทารกส่วนน้อยคือร้อยละ 15.0 (9 คู่) มีปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดี (ตารางที่ 4) อาจเนื่องจากปัจจัยสภาพแวดล้อมที่รบกวนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก เช่น มีเสียงดังรบกวนขณะมารดาให้อาหารทากเกือบตลอดช่วงเวลาให้อาหารทารก (ร้อยละ 76.7) และ มีคนพลุกพล่าน เดินไปเดินมาเกือบตลอดช่วงเวลาให้อาหารทารกทำให้ไม่มีความเป็นส่วนตัวขณะให้อาหารทารก (ร้อยละ 70.0) (ตารางที่ ง 1 ในภาคผนวก ง) ผู้วิจัยสังเกตพบว่าการมีผู้คนพลุกพล่าน เดินไปมาตลอดนั้น ทำให้กลุ่มตัวอย่างทั้งมารดาและทารก แสดงความสนใจซึ่งกันและกันน้อยเนื่องจากทั้งมารดาและทารกสนใจผู้คนที่เดินไปมามากกว่าการสนใจซึ่งกันและกัน และการมีเสียงดังรบกวนขณะให้อาหารจะส่งผลต่อการได้ยินเสียงซึ่งกันและกันของมารดาและทารก เช่น มารดาและทารกคู่หนึ่งมีบ้านอยู่ติดตลาดสดและเป็นร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ มีคนพลุกพล่านและเสียงรถจักรยานยนต์ดังรบกวนตลอดเวลา และมีเสียงจากเครื่องเสียงดังมาก ทำให้ทารกร้องไห้งอแง แสดงอาการหงุดหงิด ขณะรับประทานนมมารดา ส่วนมารดานั้นจะไม่พูด หรือประสาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สายตากับทารก แสดงสีหน้าเฉยเมยขณะให้นมทารก มารดาบอกว่า “เป็นแบบนี้ทุกวัน ที่ไม่พูดหรือสนใจทารกเพราะพูดไปก็คงไม่ได้ยิน”

นอกจากนี้มารดาส่วนใหญ่มีการสื่อสาร พูดคุยกับทารกในขณะให้อาหารค่อนข้างน้อย พบว่า ในระยะเริ่มต้นของการให้อาหารทารก มารดาเพียงร้อยละ 26.7 แสดงความสนใจต่อทารก ยิ้ม หรือหัวเราะ พูดคุย สัมผัสทารกด้วยความนุ่มนวล (ตารางที่ ง 2 ในภาคผนวก ง) และในระยะกลางของการให้อาหารมารดาเพียงร้อยละ 28.3 พูดชักชวนหรือชมเชยพฤติกรรมของทารกด้วยภาษาที่ถูกต้องและชัดเจน นุ่มนวลขณะให้อาหารทารกอย่างน้อย 1 ครั้ง และมารดาร้อยละ 10.0 มารดาฮัมเพลง กล่อมทารก ปรับเสียงสูงต่ำขณะให้อาหารทารกอย่างน้อย 1 ครั้ง (ตารางที่ ง 3 ในภาคผนวก ง) ทั้งนี้อาจเนื่องจากมารดามีบุตรคนแรกไม่มีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่ทารกจึงคิดว่าทารกไม่เข้าใจภาษาพูด เช่นกลุ่มตัวอย่างมารดาบอกว่า “ทารกยังไม่เข้าใจภาษาที่เราพูดหรอก เขายังเด็กเกินไปที่จะเข้าใจภาษา พูดไปก็ไม่มีประโยชน์” เช่นการศึกษาของปริชาติ คำซาว (2546) ศึกษาผลของการให้ข้อมูลสื่อสัญญาณทารกต่อการรับรู้และการตอบสนองของมารดาที่มีบุตรคนแรก พบว่ามารดาที่ไม่ได้รับโปรแกรมการให้ข้อมูลสื่อสัญญาณทารกส่วนใหญ่ไม่พูดคุยกับทารก ซึ่งแตกต่างจากมารดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการให้ข้อมูลสื่อสัญญาณทารก ส่วนใหญ่จะมีการพูดคุยกับทารก และอาจเนื่องจากบุคลิกของมารดาสังคมตะวันออก ส่วนใหญ่ไม่ค่อยกล้าแสดงออกหรือพูดคุย อ่อนน้อมถ่อมตน เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่เหมือนมารดาสังคมตะวันตก ดังการศึกษาของคูซาโนและมิฮารา (Kussano & Maehara, 1998) ที่ศึกษาพฤติกรรมความผูกพันระหว่างมารดาและทารกในญี่ปุ่นและบราซิล พบว่ามารดาชาวบราซิลแสดงพฤติกรรมความผูกพันระหว่างมารดาและทารก เช่นการมองหน้าทารก พูด สัมผัสและปลอบโยนทารกมากกว่ามารดาชาวญี่ปุ่น

มารดาส่วนใหญ่มีการตอบสนองสื่อสัญญาณทารกค่อนข้างน้อย ดังจะเห็นได้จากในระยะเริ่มต้นของการให้อาหารทารก ร้อยละ 53.3 มารดาแสดงการรับรู้สื่อสัญญาณหิวและตอบสนองต่อสื่อสัญญาณหิวของทารกภายใน 5 วินาที ร้อยละ 51.7 เมื่อทารกแสดงสื่อสัญญาณหิว มารดาตอบสนองภายใน 5 วินาที (ตารางที่ ง 2 ในภาคผนวก ง) ในระยะกลางของการห้าหาร ร้อยละ 55.0 มารดาตอบสนองต่อสื่อสัญญาณไม่สุขสบายและต้องการพักรับประทานอาหารของทารก (ตารางที่ ง 3 ในภาคผนวก ง) ทั้งนี้อาจเนื่องจากมารดาร้อยละ 73.3 มีคะแนนความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารกอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 3) ซึ่งความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารกนั้นเป็นองค์ความรู้ใหม่ และเจ้าหน้าที่พยาบาลไม่ได้ให้ความรู้เรื่องสื่อสัญญาณทารกแก่มารดาหลังคลอด ส่งผลให้มารดาไม่มีความรู้เกี่ยวกับการสังเกตสื่อสัญญาณทารกและการตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารกขณะให้อาหาร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านมารดากับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหาร

ผลการศึกษา พบว่า การมีหรือไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูทารกจะส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารแตกต่างกัน (Fisher's Exact Test = .027, $p<.05$) และปัจจัยด้านมารดาอื่นไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้ (ตารางที่ 8, 9) เป็นไปตามแนวความคิดที่ระบุว่าการที่มารดาจะแสดงบทบาทการเป็นมารดาได้ดีหรือไม่นั้นประสบการณ์การเลี้ยงดูทารกเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่ง (Mercer, 1981) ดังการศึกษาของ เบลงค์ (Blank, 1986) พบว่า มารดาที่มีบุตรคนแรกมีการรับรู้ความต้องการด้านร่างกายและจิตใจของทารกน้อยกว่ามารดาครรภ์หลัง ซึ่งมารดาที่มีบุตรคนแรกมีคะแนนของการแปลความต้องการของทารกจากพฤติกรรมทารกต่ำกว่ามารดาครรภ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะเห็นได้ว่ามารดาที่ขาดประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตร เช่นมารดาที่มีบุตรคนแรก มีความสามารถในการรับรู้ความต้องการของทารกได้น้อยซึ่งมีผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก ส่วนมารดาที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตรจะเกิดทักษะ ความสามารถที่จะทราบอารมณ์ ความต้องการของทารกและสามารถให้การตอบสนองความต้องการของทารกได้อย่างเหมาะสม (Braungart-Rieker, Garwood, Powers, & Wang, 2001)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved